

babilior, numquam tamen lex dici poterit, sed appellanda erit mera opinio, utpote ex fallibili motivo deducta, quae vim nequamquam habet ut lex obligandi.» (Dissertatio apud *Arendt* l. c. p. 372. Ne quis hanc dissertationem facile neglegi posse putet, animadverto eam fuisse inter opera S. Congregationi ad approbandum proposita, cum ageretur de S. Alphonso ad dignitatem Doctoris ecclesiae evehendo.)

CAPUT VII.

DE PROPRIETATIBUS BONITATEM
ET MALITIAM ACTUS CONSEQUENTIBUS.

ARTICULUS I.

DE PECCATO.

§ I. DE PECCATO GENERATIM.

(*S. Thom.* I, 2, q. 71, a. 6. *Lessius*, De divin. perfection. l. 13, c. 26.)

209. Peccatum est vel *habituale* vel *actuale*. Peccatum *habituale* est status ex actuali peccato relictus, a quo homo, etiam postquam actus peccati transiit, peccator nominatur. Non consistit in aliquo habitu, sed in ordine naturali nihil esset nisi denominatio ex actuali peccato praeterito non retractato vel remisso. Hic nobis de peccato actuali potissimum agendum est.

210. Peccatum *actuale* definitur «*transgressio libera legis divinae*».

Dicitur 1. *transgressio legis*, i. e. actio vel omissio contra praescriptum legis;

2. *libera*, i. e. quae ut talis ex cognitione et libera voluntate procedit;

3. *legis divinae*. Hoc non significat transgressionem legis humanae non esse peccatum, sed solum rationem peccati formaliter desumi ex oppositione actus ad legem divinam et transgressionem legis humanae ideo esse peccatum, quia in ea involvitur transgressio legis divinae.

Definiri etiam potest peccatum cum *S. Augustino* (*Contra Faust.* c. 27) «dictum, factum vel concupitum contra legem aeternam Dei».

Ex definitione colligitur peccatum ex sua essentia praeter inordinationem, quam habet respectu naturae rationalis, continere aliquam deordinationem a Deo, fine ultimo. Primarius enim finis ultimus hominis in eo consistit, ut Deum glorificet ei serviendo. Atqui huic fini peccatum ex essentia sua aliquo modo repugnat, quia peccator libere Deo in aliqua re oboedientiam denegat, saltem virtualiter et interpretative. Hinc etiam omne peccatum ex essentia sua est offensa Dei et virtualiter vel interpretative quidam neglectus vel contemptus auctoritatis (voluntatis) divinae. Quapropter plures malitiae distinguere possunt, quae in omni peccato insunt et propterea transcendentales vocantur, v. g. inoboedientia erga Deum, ingratitude, laesio amoris divini etc.

211. *Dividitur* peccatum in *mortale* et *veniale*, prout dissolvit hominis cum Deo amicitiam vel non. Scilicet in re gravi intellegimus Deum quasi toto pondere suae auctoritatis a nobis postulare legis custodiam, ita ut transgressio contemptum suae auctoritatis contineat eumque graviter offendat et amicitiam cum eo dissolvat. Talis transgressio est peccatum grave. Hoc peccatum semper continet contemptum amicitiae divinae, quia saltem virtualiter creatura Deo praefertur. Propterea *S. Thom.* (2, 2, q. 104, a. 3) dicit: «Peccatum consistit in hoc, quod homo, *contempto Deo*, commutabilibus bonis inhaeret.» Hinc etiam hominem de se a fine ultimo simpliciter avertit. Peccatum vero veniale non avertit hominem simpliciter a Deo, ultimo fine, nec dissolvit amicitiam cum ipso. Perfecta ratio peccati invenitur solum in peccato mortali; quare divisio peccati in mortale et leve non est divisio in species univocas, sed analogas (*S. Thom.* I, 2, q. 88, a. 1 ad 1).

Requiritur autem ad peccatum *grave* non solum 1. gravis materia, sed etiam 2. plena rationis advertentia et 3. plenus voluntatis consensus, ita ut deficiente una ex his tribus conditionibus peccatum nequeat esse grave. Nam si non adest

plena advertentia et plenus consensus, actus non potest vocari humanus nisi imperfecto modo, nec decet divinam bonitatem propter talem imperfectum actum hominem sua amicitia et fine ultimo privare. Sed etiam supposita plena deliberatione et consensu requiritur ad peccatum grave gravis materia. Ratio enim verae amicitiae postulat, ut non pendeat ex rebus levissimis. Et certe inter homines vera amicitia non solvitur propter rem minimam.

Quaeres, quoniam *materia gravis* censi debeat? Resp. cum *S. Thoma*: «Ea materia gravis est, qua laesa non remanet subiectio hominis ad Deum et foedus humanae societatis . . ., sicut patet, quod homo non potest debite Deo esse subiectus, si Deo non credat, si ei non oboediat, et huiusmodi. Similiter etiam societas humanae vitae servari non posset, nisi unicuique servaretur, quod suum est; et ideo furtum et aliae species iniustitiae sunt peccata mortalia *ex genere* (i. e. ex obiecto vel materia sua), et similiter in omnibus aliis. Ea vero, sine quibus societas humana servari potest, non faciunt peccatum esse mortale ex genere, quamvis etiam deformis actus sit, sicut superfluous ludus et aliquid huiusmodi, et talia dicuntur venialia *ex genere*» (In 2, dist. 42, q. 1, a. 4).

§ 2. DE PECCATO PHILOSOPHICO QUOD VOCATUR.

(*Viva*, Trutina theolog. thes. damnat. p. 3: In thes. 2, damn. ab Alexandro VIII, 24 Aug. 1690.)

212. Distingui potest in peccato duplex malitia: una, quam habet ex repugnantia contra naturam rationalem, altera, quam habet ex repugnantia contra Deum, finem ultimum. Iam quaeritur, num una malitia possit apprehendi sine altera, et per consequens actus poni, qui advertatur repugnare naturae rationali, quin ullo modo advertatur esse contra Deum seu offensa Dei. Fuerunt theologi, qui hanc quaestionem affirmandam putaverint, rati non repugnare invincibilem ignorantiam Dei per breve tempus, hac autem supposita nec offendi posse Deum per actus rationali adversantes. Hos actus vocabant *peccata philosophica*.

Huic nomini ansam dedisse videtur *S. Thomas* dicens (1, 2, q. 71, a. 6 ad 5): «A theologis consideratur pec-

catum praecipue secundum quod est offensa contra Deum, a philosopho autem morali secundum quod contrariatur rationi».

Nonnullis haec theologorum opinio reprobata videtur ab Alexandro VIII, qui a. 1690 hanc propositionem damnavit: «Peccatum philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturae rationali et rectae rationi; theologicum vero et mortale est transgressio libera divinae legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat vel actu de Deo non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensio Dei, neque peccatum mortale, dissolvens amicitiam Dei, neque poena aeterna dignum.»

Verum ex hac thesi non videtur argumentum efficax peti posse contra possibilitatem peccati philosophici, quia non solum loquitur de casu ignorantiae Dei invincibilis, sed etiam de casu, quo quis Deum cognoscit, de eo tamen, dum peccat, *actu non cogitat*. Potuit ergo thesis damnari propter hanc alteram partem, quae certe falsissima est.

213. Nihilominus peccatum philosophicum saltem moraliter loquendo non esse possibile ratione sufficienter demonstrari potest. Etenim dictamen rationis practicae: malum est vitandum, a nemine rationis usum habente ignorari potest, et facillime ratiocinio quilibet cognoscit hoc iudicium esse expressionem voluntatis alicuius superioris (n. 180). Quam primum ergo quis actum aliquem, v. g. homicidium vel periurium, ut malum seu naturae disconvenientem apprehendit, statim iudicat eum esse vitandum vel, quod idem est, illicitum, prohibitum, poena dignum. Eo ipso, saltem in confuso, apprehendit aliquem superiorem legislatorem, cuius legem sua actione violat.

ARTICULUS II.

DE MERITO.

(*S. Thom.* 1, 2, q. 21, a. 3 et 4; q. 114.)

§ 1. EIUS NOTIO.

214. 1. Cum quis actione libera alteri emolumentum affert, apud eum *mereri* dicitur, *demereri* e contra, si actione sua

alteri detrimentum affert, ad quod subeundum hic non obligatur. *Meritum in concreto* est ergo actio libera, cedens in emolumentum vel honorem alterius, *meritum vero in abstracto* et *formaliter* sumptum est *exigentia praemii*, quae actioni inest, quatenus in alterius honorem vel utilitatem cedit. Idem mutatis mutandis de demerito dicendum.

Meritum ergo in suo conceptu involvit: *actionis imputabilitatem*, quatenus actio alteri utilis est, *eiusdemque relationem causalem ad bonum alterius*.

2. Pro diversa conexione actionis cum praemio duplex meritum distinguitur: *congruum* et *condignum*. Prius est quaedam *convenientia* vel decentia, quae ex actione aliqua oritur, ut aliquod praemium accipiat; posterius vero est strictiore sensu *exigentia* praemii ex actione orta, quia cedit in utilitatem vel honorem alterius; priori merito respondet in persona, apud quam acquiritur, *liberalitas*, posteriori vero *iustitia* saltem late dicta. Meritum condignum solum est meritum stricte dictum.

Distinguitur praeterea meritum *morale* et *physicum*. Meritum morale actioni competit vi honestatis seu quatenus est honesta; meritum vero physicum actioni convenit, quatenus est aliis utilis sine respectu ad eius honestatem. Sic sine respectu ad honestatem operarius meretur mercedem suam.

§ 2. DE MERITI CONDICIONIBUS.

THESIS XXXV.

215. Ad meritum condignum in actu secundo requiritur acceptatio seu promissio ex parte praemiantis, non autem ad meritum congruum.

Explic. et prob. Valor actionis ad obtinendum praemium seu exigentia praemii spectari potest in actu primo et in actu secundo. In actu primo nihil aliud est nisi intrinseca actionis dignitas ad obtinendum praemium. In actu autem secundo est actualis exigentia praemii, cui ex parte praemiantis obligatio ex iustitia saltem late dicta respondeat. Videtur autem nemo hoc modo obligari posse ex iustitia ad dandam mercedem vel praemium, quin ipse ex-

plicitate vel implicite seu tacite consensum seu promissionem dederit. Nam illa obligatio iustitiae praesupponit praemium determinatum; talis autem determinatio non adest ex natura rei, sed debet fieri per praemiantem. Hanc autem acceptationem non requiri ad meritum de congruo ex eo patet, quia huic per se ex parte praemiantis non respondet stricte dicta obligatio, et quia illa decentia seu convenientia ad obtinendum praemium operi inesse potest independentem ab acceptatione.

THESIS XXXVI.

216. Meritum apud eos solos acquiritur, quibus actio emolumentum affert, quod non debet considerari tamquam restitutio rei alteri stricto iure ex contractu debitae mercede iam accepta.

St. Q. Per verba «quod non debet etc.» excludimus omnes actiones, quibus aliquis non de suo alteri tribuit, sed tantummodo alienum restituit, v. g. redditio mutui, labor praestitus pro mercede iam accepta. Aliae autem actiones ex iustitia debitae meritum non impediunt.

217. Prob. Actio habet «rationem meriti vel demeriti secundum retributionem iustitiae» (*S. Thom.* 1, 2, q. 21, a. 3), vel aliis verbis: ille, apud quem meritum habetur, ex iustitia (saltem late dicta) ad retributionem obligatur. *Atqui* talis obligatio oriri non potest nisi in illo, cui quis de suo emolumentum aliquod attulit. *Ergo* . . .

Addimus autem hoc non valere de actibus, qui proprie loquendo rem alienam ex contractu debitam restituunt, nam hi ordinem aequalitatis, quem respicit iustitia, non perturbant, sed potius restituunt; propterea neque exigunt retributionem, nisi specialiter meritorii fiant ex modo, quo praestantur.

218. *Coroll. I.* Actus directus in bonum *singularis personae* habet meritum *primario* apud eam personam, *secundario* apud totam societatem, ad quam pertinet. Similiter actus tendens in bonum alicuius societatis habet meritum *primario* apud societatem, *secundario* apud singula eius membra. Ratio est,

quia bonum singulorum redundat in bonum societatis et vice-versa; hinc si utilitatem affero privatae personae, simul etiam societati affero emolumentum (*S. Thom. 1. c.*).

Coroll. 2. Omnes actiones honestae eorum, qui in communitate aliqua vivunt, hoc ipso, quod honestae sunt, meritum habent apud totam communitatem; perficiunt enim immediate membrum aliquod societatis ideoque in bonum societatis redundant.

Contraria obtinent in *actionibus inhonestis*.

§ 3. DE NATURALI HOMINIS MERITO VEL DEMERITO
APUD DEUM.

THESIS XXXVII.

219. Omni actu inhonesto demeritum, actu autem honesto meritum apud Deum acquiritur.

St. Q. 1. Ad meritum stricte dictum requiri videtur, ut persona, quae mereri dicitur, aliquid habeat, quod suum vocare possit et quod alteri reddere stricto iure non teneatur. Ex hoc Pufendorfius aliique inferunt hominis apud Deum meritum omnino esse non posse. Homo enim nihil habet, quod a Deo non acceperit, et cuius dominus Deus non sit, et, quidquid Deo praestare potest, Deo debitum est.

Respondemus hoc quidem verum esse absolute loquendo, scilicet si solum in abstracto consideratur hominis ad Deum relatio. Aliud vero dicendum, si homo consideratur, quatenus a Deo in beatitudinem condionate assequendam ordinatur, ut ex argumentis patebit.

2. Supponimus in thesi hominem nullo peccato mortali obstrictum esse seu non versari in statu inimicitiae cum Deo.

3. Agimus de solo merito *naturali*, non *supernaturali*.

220. PARS I. Quoad demeritum.

Prob. Demeritum actione inhonesta apud Deum acquiri patet. Qui enim libere ordinem Dei infringit, supremo suo domino adversatur et, quantum ex se est, malum ei infert; hoc autem eo magis repugnat, quo maior est distantia seu inaequalitas inter Deum et hominem.

221. PARS II. Quoad meritum.

Prob. 1. Deus homini per ipsam naturae vocem beatitudinem promisit sub condicione onerosa custodiae recti ordinis, et quidem diversam pro diverso gradu huius custodiae (n. 27 et n. 173). Ergo per vitam honeste actam quoddam meritum apud Deum acquirit.

Prob. cons. Ad meritum condignum nihil requiritur, nisi ut aliquis in alterius utilitatem vel honorem aliquid quasi suum, i. e. a suo arbitrio dependens sibi que onerosum, conferat, quocum sit conexas promissio praemii. Atqui utrumque obtinet quoad actiones honestas hominis respectu Dei. Ergo . . .

Prob. 2. Ex hominis relatione ad Deum ut rectorem mundi moralis. Quidquid homo meriti habet apud universalem societatem omnium entium rationalium divino regimini subiectam, id habet apud Deum, eius rectorem et custodem. Atqui apud illam societatem quilibet actus honestus est meritorius (n. 218). Ergo et apud Deum.

Prob. min. Omnis enim actus bonus a) perficit membrum illius communitatis et mediate communitatem ipsam; b) directe implet ordinem rationalem, in quo bonum commune illius societatis consistit (*S. Thom. 1, 2, q. 21, a. 4.*)

222. *Coroll.* Ergo in ordine naturali quaelibet actio deliberata hominis, qui nullo obstrictus est peccato gravi, aut esset meritoria aut peccatum (n. 113).

Schol. 1. Argumentum secundum nostrae thesisi probat Deum vi *iustitiae distributivae*, argumentum vero primum eum vel vi *iustitiae commutativae* vel saltem *vi fidelitatis* teneri ad remuneranda merita. Ex promissione enim oritur obligatio vel iustitiae commutativae vel saltem (rarius) fidelitatis, quae lato sensu iustitia vocari potest. Quaeritur autem, utra obligatio sit asserenda.

Haec quaestio dependet ex generali quaestione, *num Deus sit capax debiti iustitiae commutativae (rigorosae) erga creaturas.* *Affirmant* eiusmodi debitum ex iustitia in Deo esse posse: S. Bonaventura, Suarez (opusc. De iustit. Dei sect. 5), alii. *Negant* Alb. Magnus, Scotus, de Lugo (De

incarn. disp. 3), aliique. Haec posterior sententia, quam tenet *S. Thomas* (I, q. 21, a. 1), est probabilior, quia iustitia commutativa in Deo non videtur cogitari posse absque aliqua imperfectione. Nam homo totus cum omnibus suis iuribus est ita essentialiter in Dei dominio, ut Deus possit de illo et de omnibus eius iuribus quolibet modo plenissime disponere, quin violet iustitiam. Qui hoc negat, debet etiam negare Deum habere perfectum dominium in hominem. *Atqui* Deus non posset ita ut dominus de homine eiusque iuribus disponere, si ex iustitia commutativa esset debitor hominis. Iustitia enim commutativa respicit ius alterius, qui vere alter est et cum exclusione aliorum de re sua disponere potest. Homo haberet ergo iura, quae Deus deberet considerare tamquam iura alterius, non sua. (Cf. *Lessius*, De divin. perfect. l. 13, c. 2.)

Quodsi Deus ex sola fidelitate, quae lato sensu iustitia vocatur, ad remuneranda bona hominis opera tenetur, proprie non homini, sed *sibi ipsi obstringitur* (*S. Thom.* I, 2, q. 114, a. 1 ad 3), id quod nullam in Deo imperfectionem arguit.

223. *Schol. 2. Quaeritur 1*, quae sint *essentiales condiciones meriti apud Deum*.

Resp. Praeter bonitatem ipsius operis ad meritum requiritur tamquam condicio essentialis, ut persona operans sit in statu amicitiae Dei, i. e. nullo peccato gravi obstricta, id quod etiam in ordine naturali suo modo necessarium esset. Repugnat enim inimicum Dei ius acquirere ad beatitudinem seu intimam cum Deo coniunctionem, quae in cognitione et amore Dei perfectis consistit. Praeterea merita semper conditionem tacitam includunt, ut quis in statu amicitiae Dei usque ad mortem perseveret vel saltem nullo peccato gravi onustus e vita decedat.

Quaeritur 2, per quid meritum augeatur.

Resp. Meritum eo magis crescit, quo maior est a) bonitas ipsius operis ex objecto et circumstantiis; b) libertas eiusdem; c) eiusdem diurnitas; d) dignitas personae operantis. Haec enim efficiunt, ut opus in aestimatione illius, in cuius favorem praestatur, crescat et maius praemium exigat. Additur

etiam *difficultatem* augere meritum. Attamen difficultas non ratione sui meritum auget, sed ratione bonitatis actus, quae per difficultatem actus saepe fit maior. Potest tamen difficultas etiam diminuere bonitatem et meritum actus. «Quidam actus sunt difficiles, in quibus voluntas remittitur in actu, et in istis voluntas potest esse magis perfecta ante actum quam in actu» (*S. Thom.*, In 2, dist. 40, q. 1, a. 3).

Quaeritur 3, quid actiones *exterior*es ad meritum conferant.

Resp. Respectu praemii essentialis, i. e. beatitudinis, meritum per se non auget (*S. Thom.*, In 2, dist. 40, q. 1, a. 3). Sequitur ex dictis in quaestione 2. Per accidens eodem modo meritum auget quo bonitatem (n. 119).

224. *Obi. 1.* Contra partem I. Creatura non potest Deo nocumentum inferre. *Ergo* neque apud eum demereri.

Resp. Dist. antec.: Non potest nocumentum inferre in bono intrinseco, *conc.*, in bono extrinseco (gloria), *subdist.*: nocumentum irreparabile, *conc.*, reparabile, *nego.* — De facto homo peccans denegat Deo gloriam, quam per se ab homine accipere vult. Deus tamen hanc gloriam aliunde reparabit. Qui enim Deum non libere glorificat in hac vita, eum coactus glorificabit in altera.

Obi. 2. Contra partem II. Meritum oritur ex actione indebita. *Atqui* omnes actiones hominis sunt Deo debitae. *Ergo*...

Resp. Dist. mai.: Solum ex actione indebita, i. e. quae nullo modo alteri ex obligatione debetur, *nego*, ex actione, quae alteri non debetur ex contractu, *subdist.*: si quis iam accepit, quod sibi ex contractu pro opere debetur, *conc.* (n. 216), secus, *nego. Contradist. min.*: ita tamen, ut Deus pro illis promiserit praemium illudque solum in altera vita daturus sit, *conc.*, ita ut non promiserit vel iam dederit, quod promisit, *nego.*

Obi. 3. Homo bene agendo Deo solum reddit, quod Dei est. *Ergo* nihil meretur.

Resp. Dist. antec.: Solum reddit, quod Dei est neque ullo modo ipsius hominis, *nego*, quod aliquo modo est ipsius hominis, et pro cuius libera redditione Deus praemium promisit, *conc. Nego cons.*